

Egy kis inas vallomásai

Bognár Ferinek hívnak. Pontosán tizenegyéves voltam, amikor édesapámat, aki szegény napszámos ember volt, a háborúban szerzett betegsége kiragadta közülünk. Hosszú éveken át tartott a nagy küzdelem édesapám és a gyilkos kór között. Bármennyire tiltakozott ellene a család apraja-nagyja keserves sírással, hangos jajkiáltással, visszavette az anyaföld. Május volt éppen . . . A kültelki uccákba, amelyeknek egyikében mi is laktunk, a szántóföldek friss leheletét, életszagát hozta be a langyos tavaszi szél. Édesapámat temették . . . Szegényes volt a gyászmenet. Egy-két méterre öregasszony jött ki csak a temetőbe és édesapámnak munkástársai, akikkel együtt járt dolgozni.

Még az eddiginél is sötétebb és kegyetlenebb nyomor nehezedett ránk. A kenyérkereső elvesztése engem két kérdés elé állított: vagy kanásznak állok el vagy kifutóskodom a városban. Amit legjobban szerettem volna: tanulni, azt már nem lehetett. Egyik testvérem két éves volt, a másik hat, így édesanyám csak rám számíthatott, mint segítőtársra, akivel megoszthatta napi gondjait. Iskolatársaim elbeszéléséből már ismertem a paraszti élet minden nyomorúságát. S ha már iskolába tovább nem járhattam, inkább amellett döntöttem, hogy amíg meg nem érek az inasságra, addig bekinálkozom valamelyik üzletbe kifutónak. Ilyen esetekben, mint az enyém is, ez a leggyakoribb megoldás. A sántasusztér szomszéd fia is kifutónak ment pár napra rá, hogy az apját megölte az alkohol mérge. A Fleis-fűszeresnél van alkalmazásban. Százötven dinárt kap egy hónapra.

Nagynehezen, több napi kilincselés után, egy péküzletben találtam elhelyezést. Irgalmatlan nagy kosarat kellett vézna hátamon cipelnem, tele kenyerekkel, amelyeket a város jobbmódú polgáraihoz szállítottam. A legkevésbé sem volt számomra könnyű ez a munka; hisz a rossz táplálkozástól alig álltam a lábamon. A nagy teher alatt nem győztem lábaim remegését leküzdeni. Izzadtságcsöppjeim nem egyszer vegyültek könnyeimmel. De cipeltem tovább teljes három éven át a nagy kosarat. Cipeltem, mert kellett a pénz, a százötven dinár, amit munkámért kaptam és amiből édesanyám otthon kenyeret vehetett testvéreimnek ! . . .

Mikor megértem az inasságra édesanyám egy napon így szólt hozzám:

— Most már fiam tizenegyéves vagy, inasnak kell menned! Legjobban tennéd, ha szabónak mégy! Ha kitanulod a mesterseged, uriember lehet belőled. Legalább kevés gondod lesz az öltözködésre! A szabóknak mindig van munkájuk és jól keresnek.

Nem nagyon tetszett az ajánlat, de nem akartam édesanyámat megszorítani. Elég sok oka volt már úgys is szomorúságra! Miért növeljem hát még én is szomorúságát és kétségbeesését?! De különben is úgy éreztem, nincs mit gondolkoznom édesanyám tanácsán. Eddig egész életemen keresztül szükiben voltam a ru-

hának. Gondoltam, ha szabó leszek, egyszer már nekem is lesz szép, tiszta ruhám. Ha megyek az uccán, száz meg száz folttól tarkáló, rongyos ruhámban, nem kell a szememet szégyenlősen lesütnöm az emberek előtt.

Szerződésemet négy évre kötöttük. Teljes ellátással. Fekvőhelyet az istállóban vetettek. Ezen kissé elszomorodtam. Mert ha nedves is volt, bűdös is volt, télnek idején dermesztően hideg is volt a szobánk, ahol összezsúffolva aludtunk, mégsem volt istálló. Eleinte furcsának tünt fel a lovakkal, tehenekkel való együttlét, de később megszoktam. Ha jobb sorsra mertem gondolni, mesteremnek gyakran elmondott figyelmeztető szavai csengtek a fülemben: „Vagy megszoksz, gyerek vagy megszöksz“! Megszökni semmiesetre sincs szándékomban! Nagyon meggondolják más mesterek, hogy felvegyenek-e egy olyan inast, aki már egyszer otthagytta főnökét! . . .

A mesterem amolyan fél-paraszt, fél-iparos, amilyenek erre felé igen nagy számban vannak. Lovakat nem csak azért tart, mert kész ruhákkal vásárra jár, hanem azért is mert földje megművelésénél szüksége van rájuk. Keserűen kezdtem tapasztalni, hogy a varrótü mellett még a kapát is kezembe kell vennem. De nem csak én vagyok a műhelyben az egyedüli, akinek egyformán kell értenie úgy a paraszti munkához, mint a mesterséghez. Legtöbbször a mester úr is leteszi a tüt és túrja a földet, ha erre szükség mutatkozik. Még a „segéd urak“ is! „Segéd urak“, így kell őket titulálnom. Így parancsolták az első nap, mikor idejöttem. Nem egyszer okoztak már nekem gondot és keserűséget ezek a „segéd urak“! . . . Sikertelenségükben én vagyok a céltábla! . . . Eleven céltábla! . . . Rajtam töltik ki bosszúságukat, mérgüket! Nem egyszer kaptam már olyan pofont tőlük, hogy leszédültem a műhelyasztal alá! . . . S ha méltatlankodni merek vagy sajtó testrészemet tapogatni, megduplázzák az ütések!

Különösen nagy gyakorlata van ebben a Mahák „úrnak“, a legidősebb segédnek. Nagy melák, vörhenyes arcú ember ez a Mahák. Agglegény. Rengeteget iszik. De dolgozik is, mint az állat. A műhelyben nem lehet szót érteni, ha ő hajtja a varrógépet. Allandóan szerelmi kalandjaival dicsekszik a többi segédnek. A hétfő Mahák „úr“ napja. Ilyenkor csak ő viszi a szót.

Szép kis gömbölyű, kívánatos asszony a mesterné. Ha valamiért bejön a műhelybe, Mahák majd elnyeli a szemével. Én teljes szívemből utálom ezt a Mahákot. Ha jól emlékszem egyik műhelyben hallottam valahol, egy segéd szájából, aki szervezetbe jár, hogy Mahák, mint dolgozó ember, nem megbízható. Amolyan „lumpenproletár“-tipus.

Mióta inas vagyok, nem tudom, mi az ünnep. Vasárnapjaim sohasem szabadok. Délelőtt a műhelyt takaritom, délután meg mindig valami tennivaló a ház körül. Vagy az udvart seprem fel vagy az istállót tisztítom meg a trágyától. A lovakat vakarom. A mester gyerekei is állandóan a nyakamon lógnak. Ki vagyok téve az elkényeztetett, nevetlen csemeték kényének-kedvének. Dajkálnom, csittitanom kell a legkisebb gyereket, ha valamivel

elrontotta a gyomrát. Mert a mesterné, a „naccsága“ majomszere-
tete nem ismer határt! Mindig telezabáltatja visítózó porontyait.
A piszkos pelenkát sem egyszer mostam már ki! A mesterné, ahe-
lyett, hogy ezt szégyelné, természetesnek veszi. Néha még a kony-
hába is beinvítál. Inas, béres, cseléd vagyok egyszemélyben. Nem
teljesíteni a sokféle parancsot, még csak éppen ez kellene! . . .

Inastársaim vasárnap délutánonként moziba és mecsre jár-
nak. Csapatostul, hangos beszéd közepette mennek végig az uccáu.
Ilyenkor az udvaron át kiszökők a kapuba. Vágyakozva nézek tár-
saim szurtos, zajos csapata után. Van, hogy észrevesznek. Vissza-
kiabálnak:

— Tarts velünk, Bognár! Stramm filmet játszanak máma!
Lójj el, ha a mestered nem enged!

Nem merek visszakiabálni, mert félek, hogy a házban valaki
meghallhatja. Csak szomorúan, tehetetlenül nézek társaim után.
Nagyon fáj, hogy nem mehetek velük; nem követhetem őket szó-
rakozásaikban. Igaz, hogy pénzem sincs. De hát társaimnak sem
nagyon van! Legtöbbjük úgy szökik be a moziba, meg a futball-
mecsre. Leginkább „potyáznak“, ahogy inasnyelven mondani
szokták.

De hiszen még csak éppen ez kellene! Majd felfortyanna a
mester úr! Vörös lenne, mint a rák! Magából kikelve ordítaná:
„Hát nem elég, hogy enni kapsz, te csirkefogó! S van hol meg-
húzódnod! Még naplopásra adnád a fejed, szerencsétlen! Tauuld
meg előbb a mesterséged, hogy ember lehess a talpadon!“

Visszalopódzok az istállóba. Levetem magam a rozoga ágyra.
Gondolkozom . . . Cejg ruhám, amit a mestertől kaptam, ott po-
rosodik a műhelyben, a fogason. Még egyetlen-egyszer sem vehet-
tem fel! Hiába lettem hát szabó?! . . . Így valósultak hát meg
édesanyám sokatigérő szavai?! . . . Torkomat valami fojtogatja...
Sírni szeretnék, de az istálló ajtaján keresztül egy indulatos hang,
a mester hangja, a nevetet kiáltja:

— Feri, gyere már! Hol a fenébe bújkálsz már megint te
lusta dög?! . . .

Kétszer egy héten: kedden és pénteken iskolába járok. Az
inasiskolába. A nagy sárga épületbe a templom mellett. Mikor
már estefelé készülődök, szedem a könyveimet, a mester dühöng,
mint egy vadállat. Káromkodik. Az anyámat és a tanítók anyját
szítja. Hogy mirevaló az az inasiskola! Hogy dölne össze! . . .
Sehogyan sem akar kibékülni azzal, hogy nekem minden héten
kétszer iskolába kell mennem. Minden percet, órát, napot, amit
nem a műhelyben vagy a ház körül töltök el, naplopásnak tart.
Én persze alig várom a keddi és pénteki napot, hogy rövid időre,
pár órára kívül legyek a műhely nyomasztó légkörén. Pedig az
iskola nem jelent nyugalmat és biztonságot számomra. Itt is szí-
gorúság van és rövidlátás! Tanulni csak itt van módomban. Már
amennyire lehet itt tanulni! Vagy negyvenen vagyunk az osztály-
ban. Óra előtt akkora a zaj, hogy alig lehet egymás szavát hal-
lani! Szomszédomnak, Jóvónak, a kis horvát lakatosinasnak egé-
szem hozzám kell hajolnia, hogy megérthesse, amit mondok. Tár-

saim birkóznak, fenn ugrálnak a padok tetején. Magam elé veszem rongyos, piszkos tankönyveimet. Tenyeremet erősen rászorítom a fülemre, így tudok csak tanulni. Óra alatt igen csak felszólít a Fejős, a tanító. A hozzám intézett kérdésekre csak nagy ritkán tudok felelni. Fejős ilyenkor ideges. Lustának és hanyagnak nevez, amiért azt az egyszerű leckét sem tudtam begtanulni. Előre megjósolja a jövőmet. Hogy nem lesz belőlem ember! Gonosztevő leszek, aki végül is a börtönben vagy az akasztófán végzi életét! Vagy a legjobb esetben napszámos! De becsületes, tisztességes iparos — soha! Súlyosaknak és igazságtalanoknak érzem ezeket a szavakat. Ilyenkor torkon szeretném ragadni Fejóst és a fülebe ordítani, hogy én minderről nem tehetek. Nincs időm a tanulásra! A mesterem minden lépésemet számon tartja! Nagyon idegennem érzem Fejóst és áthidalhatatlannak az űrt közöttünk! . . .

Este nyolc-félkilencre érek haza az iskolából. A fejem zúg a lármától, a gyomrom fáj az éhségtől. A mesterné nagyon szűkre szabta ma délben a porciót. Kérni még nem mertem többet. Gazdag paraszteszaládból származik a mesterné. Onnan hozta magával a fősvénységet. De csak mással szemben zsugori. Ő maga nem veti meg a jó és bő falatokat. A múltkor Borcsa néni, a mosónő is kifakadt a szűkreszabott koszt ellen. Azóta felé se néz. Hasztalan üzenget velem neki. Borcsa néni visszaüzen:

— Mondd meg annak a nagyülepű naccságádnak, hogyha még ő maga tölja is el a polfáját, hogy menjek mosni, akkor se megyek! Mossa ki ő azt a sok büdös ruhát! Még az a koszos tollaszidóné, a Birmanné is jobban bánik velem. Legalább ad eleget ennem! Nem szédülök a sovány koszttól a teknő mellett, mint a te drágálatos parasztnaccságádnál! Hogy enné meg a fészkes fene ott, ahol van!

Közeledik az őszi szezón. Rengeteg szövetet halmozott fel a mester a műhelyben. Ilyenkor majdnem minden vasárnap vásárra szoktunk járni, a környező falvakba. Sokszor éjjelig is fenn vagyunk és dolgozunk. A mester szab. Én meg varrok. Sajog a derekam, a hátam. Annyira fáradt vagyok és álmos, hogy majdnem lefordulok a székről. Az ujjaimat össze-vissza szurkálom a varrótüvel. A mester örül az őszi szezónak, a sok munkának, a pénznek, amit a parasztoktól, földmunkásoktól, béresektől kap a kész ruhákért. A segédek is örülnek, mert dolgozhatnak. Mahák is örül biztosan. Lesz pénze bálra, italra, nőre. De nem örülök én! Munkám úgy a műhelyben, mint a műhelyen kívül egyre szaporodik. Ijesztően nő, duzzad. Fizetést még sem kapok! Még csak egy jó szót sem! Szitkot, verést annál többet!

És még csak egy éve, hogy inas vagyok. Nehezen, kízó lassúsággal múlik az idő. Még három esztendő van hátra a „felszabadulásig“. Megaláztatásokkal, szenvedésekkel teli három esztendő! Beleborsószik a hátam, ha arra gondolok, hogy még ilyen hosszú ideig kell más kezelésnek lennem! Némán túrni a mester szidásait! Alkalmazkodni a „segéd urak“ változó hangulatához! Teljesíteni a naccsága szeszélyes parancsait! Talán ki sem bírom? Már az sem biztat, hogy egyszer majd segéd leszek, „felszabadulok“! Az sem lesz megváltás számomra; tudom! **Thurzó Lajos**